

MLADOST.

Spisal Ivan Cankar.

Zadnjič sem se vozil iz Ljubljane proti Vrhniki. V zgodnji pomladi je bilo, dišalo je v čistem zraku po velikonočnih praznikih. Vlak se je dremaje zibal skoz rjavo ravan; iz dolgih njiv na máhu je žehtelo vroče življenje; na obronkih polhovgrških hribov se je v solncu belil brezno sneg.

Tam na Viču je vlak presekal cesarsko cesto. Ko sem ugledal to široko belo progo tik pod seboj, me je vsega presunilo, zgrabilo mi srce s trdo pestjo. Po cesarski cesti je hodil človek, ki sem ga poznal.

Mlad je bil, majhen in droben. Stopal je urno, z lahkim, skoro plesočim korakom, ne zato, da bi se mu kam mudilo, temveč zato, ker je bil mlad. Na licih se mu je poznalo in oči so razodevale, da ni bogat, ne sit in da se ga je zgodaj oklenila mrzla družica, skrb. Toda iz udratih oči je sijajno odsevala bleščeča lepota pomladanskega solнца, razpokane ustnice, kruha željne, so se smehljale od same nebeške sreče. V njegovem srcu so bile pesmi, slajše, veselejše od tistih, ki so kipele iz razoranih njiv v višave.

Šel je na velikonočne počitnice. Spotoma ni pomislil, ni hotel pomisliti ne na Ljubljano, ne na Vrhniko. Ni šel na počitnice, šel je iz ječe v ječo, vmes pa je bila široka, svobodna pot, je bilo pojoče polje, je bilo visoko, brezmejno nebo, je bila mladost.

Kakor je hodil lahkotno, se ga je tam nekje blizu Brezovice polotila čudna utrujenost.

»Morda je le glad!« je pomislil smehljaje. Zakaj utrujenosti bi ga bilo sram, gládú pa je bil vajen.

Kraj poti je curljal studenec iz lesene cevi v korito, ki je bilo polno do roba. Fant se je sklonil in je pil. Nato je legel na mehko, toplo zemljo, ki je bila vsa posuta s cvetočim telohom. Nekaj časa je mežikal v solnce in zdelo se mu je, da mu prijazno odmežikuje. Ko so ga nebeški pozdravi že skeleli v oči, je legel na trebuh ter je vzel iz suknjiča drobno rumenkasto knjigo, nemški prevod Shakespearejeve tragedije o Tretjem Rihardu. Takrat še ni znal dobro nemški, ali to je bilo njemu in tragediji v prid. Gledal je silne ljudi in silne prigode kakor skoz pajčolan. Počasi, z ogromnimi, težkimi kretnjami so se premikale v daljavi donebesne sence. Govorile so jezik, ki ga je v dnu drhtečega srca vse do kraja

razumel, čeprav so posamezne besede čudno zvene, njemu tuje in nenaturno. Za pajčolanom je besnel v viharju veličasten, strahoten požar; in on je občutil v bóli in sladkosti, kako padajo iskre v njegovo dušo ter vžigajo nov plamen.

Visoko je bilo solnce, ko se je vzdignil, bolj utrujen nego spočit. Izpreletela ga je misel, ki se ji je sam nasmehnil.

»Možje so kvartali za kraljestva, otroci pa omagujejo na poti iz Ljubljane do Vrhnike!«

In koj je bil veselejši njegov korak.

»Kaj bi ta nespodobna malodušnost! Bog je bil natočil vsakemu človeku dvoje kelihov; jaz sem bil pomotoma zgrabil najprej za pelin, ostane mi nedotaknjena še vsa medica!«

Blizu Loga, pod holmom, je ugledal kmetsko hišo in se je začudil ves radosten.

»Slepec, da še nisem videl te lepote! Tisočkrat sem šel mimo, kakor žejen popotnik mimo studenca, pa se nisem ozrl!«

Star kmetski dom, pobeljen, s slamo krit, se je žarko lesketal v poldanskem solncu. Do vrat so vodile visoke, zidane stopnice; vrata so bila rdeča, oknice so bile zelene, nagelj in rožmarin. Sence so se topile v prevročo svetlobo, črte in oblike so trepetale, prelivale se nemirno druga v drugo.

Popotni fant je legel onkraj ceste v razor. Ob tistih časih je nosil po vseh potih seboj papir za risanje. Preden je potegnil prvo rahlo črto, je risal z očmi in s srcem. Skrbljivo, skoraj strahoma je meril in ugibal, kako bi vodil roko, da bi ustvarila podobo, ob kateri bi pozneje občutil vso tisto sladkost, kakor jo je občutil v trenutku, ko je bil prvokrat z radostnim začudenjem ugledal to lepoto. Tedaj ni bilo zanj na svetu ničesar več; ne gladu, ne utrujenosti, ne sovražnih ljudi, ne dni, polnih ponižanja, ne zaduhlih sanj. Ničesar ni bilo več, bil je samo še nebeški žar, ki se je z belega kmetškega doma izlival v njegovo dušo ter jo polnil do vrha z nepopisno, bolešno srečo.

Ležal je in risal, dokler se ni solnce nagnilo za hrib. Ko je vstal ter si ogledal svoje delo, je občutil, da je dobro. Lica so mu zažarela in obšlo ga je mahoma prav posebno poželenje, kakor ga dotlej ni poznal. Ozrl se je, da bi ugledal človeka; ne morda, da bi mu pokazal podobo in da bi se pobahal, temveč . . . kar tako; da bi ga prijazno

pozdravil in da bi mu nekaj povedal, nekaj vselega, karkoli.

Ko se je napotil dalje, mu je pričelo močno pritiskati na čelo in na senca.

»Tudi to je glad, samo glad!« je pomislil. Bilo mu je nadležno, žalosten pa ni bil; veliko bolj bi ga bilo motilo, če bi bila cesta blatna, ali če bi viseli pusti oblaki nad mahom. Pot se je spustila v ravni črti proti Vrhniki; že se je prikazala na holmu Sveta Trojica, vsa bleščeča v večerni zarji.

Kraj ceste je stala starodavna furmanska krčma. Kadar je prišel popotni fant tam mimo, je začutil mehko, božajočo toploto v srcu; umeril je korak ter potisnil klobuk sunkoma naprej. Ali bo stala na pragu, ali bo slonela ob oknu, ali pa se, Bog daj srečo, prikaže celo na cesti. Obrazek — en sam smehljaj; vesel, srečen, poln ljubezni; ne ljubezni naravnost in samo do njega; nikoli niti pomislil ni, da bi bilo kaj takega mogoče; toda vsa mu je bila podoba tiste prave ljubezni,

ki blagoslavlja solnce na nebu in bilko na loki, vmes pa tudi njega, srečnega popotnika.

Če je slonela ob oknu, se je nasmehnila in je pokimala z glavo; on je odzdravil, tudi sam se je nasmehnil ter šel dalje žvižgajoč.

Če je stala na pragu, je pozdravila z obrazom in z roko.

»Dober dan!«

Njen glas je bil tenak in sladak, kakor ministrantov zvonček.

»Dober dan!« je odzdravil popotni fant in je šel dalje; bilo pa mu je, kakor da sta si bila povedala vse polno lepih zgodb.

Če pa je stala na cesti, sta si segla v roko in sta si pogledala naravnost v oči in nista izpregovorila besede. Njena roka, drobna, topla ptička, je za hip ležala v njegovi; srce se je naskrivaj poljubilo s srcem. — —

Tako so gledale popotnika moje oči, vse zameglele, od spoznanja ranjene. In občutil sem, kaj se pravi, biti žalosten do smrti. —

LAŽNJIVKA.

Zložil M. O-a.

»Koliko si staro,
dèkle ti?«

»Dvajset bom jeseni.
Se Vam zdi?
Bi mi prisodili
dvajset let?«

»O ti goljujivi
makov cvet!
Le poredno drži
se na smeh:
Kaj laži ne berem
ti v očeh?
Te rdečice v licu
ne poznam? ...
Let otroško-nežnih
te je sram!

Toda čakaj, čakaj
deklica,
naj uteče malo
se vodâ,
malo še presuče
naj se svet:

Pa boš hrepenela,
z licem zasolzenim,
s srcem razbolenim
si nazaj želega
svoj detinji
sladki cvet ...«

ZALJUBLJENA MISEL.

Zložil J. Lovrenčič.

Iz večerne sinje dalje
hrepenenja večno pesem
zlate strune žarkov so do mene pridrhtele.

V srcé
je šel nemir in misel na te:

Roki sem iztegnil in v strunah prosojno
so prsti zardeli in vpleli
opojno vanje moje sanje —
a ko so pobledeli,
so strune že nad tabo krvavele ...

Jaz sem za njimi gledal
in sam sem si povedal:

Tam daleč pogled ko prvi cvet
pomladnih gred je v njih,
in tih vzdih
jim je izdal sladko skrivnost srčnih besed ...

Oko jih je doseгло,
srce je iskre upe v voz ljubezni vpreglo!

NARODNA.

Zložil Bogumil Gorenjko.

Pa dekle pšeničko zanje
tri že dni,
pa ne bo je še požela
do noči.

O, če snopki bi vezali
se sami,
ne bilò bi treba žeti
tri že dni!

Pa jih veže iz sosednje
fant vasi
in deklič ne bo požel še
do noči!

SREDI POLJA.

Zložil Bogumil Gorenjko.

Sredi polja križ stoji,
Kralj polja na njem visi,
roke širi v blagoslov.

Čez polje pa kmetič gre,
v upu moli mu srce
za nebeški blagoslov.

Kristu lice zažari,
bogateje kaplje kri
na polje kot blagoslov.